

הדרך לגאולה

מאת: יהושע מנחם

לימוד וטייון בענייני משיח וגאולה

בניית בית המקדש - כאן ועכשיו!

אינו זו לעולם?!

בפרשתנו מופיע הציווי אודות בניית המשכן: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". ציווי זה איננו רק ציווי פרטי לשעה על הקמת המשכן שבמדבר, אלא משמש כמקור למצות בניית בית המקדש במשך הדורות, כדברי הרמב"ם בראשית הלכות בית הבחירה: "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות וכו', שנאמר: ועשו לי מקדש".

והנה, מוצאים אנו במדרש דבר פלא, וזה לשונו: "בכל מקום שנאמר 'לי' קיים לעד ולעולמי עולמים", ומפרט המדרש אחד לאחד את המקומות בהם נאמר 'לי', וביניהם: "במקדש הוא אומר: ועשו לי מקדש". הרי שעל-פי כלל זה נמצא כי בית המקדש קיים לעולם ולעולמי עולמים!

— כיצד מתבארים דברי המדרש לאור העובדה שלפועל נחרב בית המקדש בעוונותינו?

ישנם המבארים כי כוונת המדרש היא לכך שחלקים מסויימים מבית המקדש

נותרו בשלימותם ונגנזו במקומם מתחת לקרקע. כך מפורש למשל בנוגע לשערי המקדש: "שערי בית המקדש במקומן נגזו שנאמר: 'טבעו בארץ שעריה'". הרי שחלקים מבית המקדש אכן קיימים לעולם ולעולמי עולמים, ולכך מכוונים דברי המדרש.

אמנם, גם אם נקבל ביאור זה כמספק בנוגע לדברי המדרש הללו, הרי שבמדרש אחר מופיע אותו המאמר אך בשינוי לשון "קטן" – הפורך מעיקרו ביאור זה: "בכל מקום שנאמר לי אינו זו לעולם לא בעולם הזה ולא בעולם הבא". כאן כבר לא מדובר רק על קיומו באופן כללי של המקדש, אלא על כך שאינו זו ממקומו לעולם. הרי סוף סוף אין לומר כי הוא "איננו זו ממקומו" אם נפרש שהוא אמנם קיים, אך במקום אחר.

ביאור נוסף בענין זה, אשר בכוחו לבאר אף את דברי המדרש הללו: ידועים דברי הרמב"ם כי אע"פ שהמקדש נחרב, אך קדושת המקום לא בטלה, ומילתא בטעמא: "שקדושת המקדש

אין צורך לחכות – היום, בזמן הגלות עלינו לבנות את בית המקדש! * "בית המקדש לא זו ממקומו לעולם", היתכן?! * ומדוע אכן משתמשת התורה בציווי על בניית המשכן דוקא בלשון "ושכנתי בתוכם" לשון רבים? * מסתבר כי עיקר הציווי הוא דוקא על בנייתו של המקדש הפרטי של כל אחד

וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה". ומביא סיוע לכך מלשון הפסוק: "והשימותי את מקדשיכם". ודרשו חכמים בלשון הפסוק כד: "אע"פ ששוממין – בקדושתן הן עומדין", גם בשעה שמתקיים בהם ה"והשימותי" – עדיין הם בבחינת "מקדשיכם" ואין השממון מפיק אותם מקדושתם.

[וענין זה נוגע להלכה, שמחמת זאת ניתן מעיקר הדין להקריב קרבנות אף בשעה שבת המקדש חרב – "מקריבין שם הקרבנות אע"פ שאין שם בית". וזאת מאחר והקדושה שבמקום שמחמתה ניתן להקריב שם קרבנות – עדיין קיימת במלוא תוקפה (יעויין באריכות במדורנו בגליון מס' 306)].

ובכך ניתן ליישב את דברי המדרש הנזכרים: קיומו הנצחי של המקדש **במקומו** מתייחס (לא לבית הגשמי – שאכן נחרב, או על כל פנים זו ממקומו, אלא) **לקדושת** המקדש, הקדושה אכן אינה זזה ממקומה כלל ועיקר, "אינו זו ממקומו לעולם".

אמנם, אף שביאור זה מתאים ומספיק אם נפרש את דברי המדרש כפשוטם, אך כשנראה את ביאורו של הרמב"ם (בספר המצוות מצות עשה קעו) לעיקר דברי המדרש "כל מקום שנאמר לי אינו זו לעולם" – ננוכח כי אף הסבר זה איננו מספק, ואלו דבריו של הרמב"ם בביאור דברי המדרש:

"...ואמרו, כל מקום שנאמר לי הרי הוא קיים לעולם, כלומר: שהוא דבר מתמיד ואינה מצוה לפי שעה אבל (אלא) הוא ראוי ומחוייב לדורי דורות". יש כאן עומק חדש בהבנת דברי המדרש: לא מדובר רק על קיומו של דבר באופן נצחי, אלא יתירה מזו: ה**ציווי** – הנאמר בלשון "לוי" – הוא ציווי תמידי שאיננו תלוי בזמן מסוים, במשך כל הזמנים והתקופות מתקיים ציווי זה.

ובכן, לאור דברי הרמב"ם, לא די שנפרש כיצד המקדש עצמו נחשב כאילו קיים במקומו, מצד הקדושה שאינה זזה ממנו וכיוצא בזה – אלא צריך לבאר היכן יש כאן **קיום מצות** ועשו לי מקדש, ע"י פעולה של בני ישראל?

יש אם כן למצוא מקור לכך ש**גם היום**, בזמן הגלות (כשמנועים או מלבנות את בית המקדש כפשוטו) ניתן לקיים, בדרך אחרת, את הציווי "ועשו לי מקדש".

בניה עיונית

ישנם כמה אופנים בביאור הענין:

האחד, על פי מדרש מעניין נוסף, המדבר אודות מעלת לימוד צורת בית המקדש:

"בא וראה, כשהקב"ה מראה ליחזקאל את צורת הבית מה הוא אומר? – יהגד את בית ישראל את הבית ויכלמו מעוונותיהם ומדדו את תוכניתו, אמר יחזקאל לפני הקב"ה: רבש"ע, עד עכשיו אנו נתונים בגולה בארץ שונאינו ואתה אומר לי לילך ולהודיע לישראל... ושמרו את כל צורותיו ואת כל חוקותיו – וכי יכולין לעשות כן? הניח להם עד שיעלו מן הגולה ואחר כך אני הולך ואומר להם! אמר לו הקב"ה ליחזקאל: "ובשביל שבני ישראל נתונין בגולה יהא בנין ביתי בטל? אמר לו הקב"ה גדול קרייתו כבנינה! לך אמור להם ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה ובשכר קרייתו שיתעסקו לקרות בה אני מעלה כאילו הם עוסקים בבנין הבית".

בשטחיות נראה, כי כוונת הקב"ה בדבריו ליחזקאל היא כי מאחר ועתה, בזמן הגלות **לא ניתן** לקיים את מצוות בניית המקדש – על כן נותן הקב"ה לבני ישראל מעין "תחליף": לימוד תורת הבית, ובכך יהא ניתן להשלים את המצווה החסרה, בבחינת "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות".

אך בעיון מדוקדק בדברי המדרש ניתן לראות בפירוש כי הכוונה היא עמוקה הרבה יותר: לא מדובר כאן על "תחליף" – **במקום** מצות בניית המקדש, אלא אדרבה: **זוהי** מצות בניית המקדש!

כך מוכח מדברי המדרש: "אמר לו הקב"ה – ובשביל שבני ישראל נתונין בגולה יהא בנין ביתי בטל?!" משמעותם הפשוטה של דברי המדרש היא: הלוא אין זה מן הדין שבנין בית המקדש יתבטל 'אך ורק' מאחר ובני ישראל מצויין בגולה. אלא מאי, קיימת בעיה טכנית – מציאותית: המצב הנתון איננו מאפשר לבנות את בית המקדש, ניתן אפוא **לקיים מצוה זו בצורה אחרת** – המתאפשרת אף בעת הגלות: לימוד תורת הבית.

– אילו פירוש הדברים היה אך ורק כי ניתנת לבני ישראל מצוה אחרת תחת מצות בניית המקדש – הרי שאז לא יובן פשר המשפט:

"ובשביל שבני ישראל וכו' יהא בנין ביתי בטל?!" הקושיא אומנם טובה, אך מהו התירוץ עליה? – וכי אם ילמדו את צורת הבית לא יהיה בטל? האם העובדה שלבני ישראל ניתנה מצוה אחרת חלף מצות בניית המקדש – יש בה בכדי לשנות את המציאות כי "בנין ביתי בטל"? חובה אפוא לומר כי טמון כאן עומק מיוחד: אכן, בשעה שבני ישראל לומדים את הלכותיו וצורתו של בית המקדש אזי באמת "אין בנין ביתי בטל!" בית המקדש אכן נבנה, אבן על גבי אבן, אמנם לא בנין גשמי הנראה לעין, אך "מי יאמר לקב"ה כי מצות המקדש נעשית אך ורק בבנין גשמי? הקב"ה קבע כי באמצעות לימוד צורת הבית – כשהאדם "בונה בראשו" את בית המקדש על כל פרטיו – ניתן לקיים את מצות בניית המקדש!

כך גם מוכח מדברי הגמרא "תלמידי חכמים העוסקים בהלכות עבודה מעלה עליהם הכתוב כאילו **נבנה** מקדש בימיהם". לא נאמר כאן כי שכרם שווה לשכר על מצוות בבניית המקדש או כיוצא בזה, אלא – "כאילו **נבנה** מקדש בימיהם". בכך הם בנו את בית המקדש.

(ובסגנון הלימוד ה"שיבתי": ה"כאילו" הם עוסקים בבנין הבית, איננו רק על ה"עוסקים" – על ה"גברא", שהאדם כאילו קיים את מצות הבניה, אלא גם על ה"הפצא" של בית המקדש שהוא כאילו נבנה. לא רק שהבונים כאילו בנו אלא אף הבנין כאילו נבנה).

בדרך זו דברי המדרש "בית המקדש קיים לעולם ולעולמי עולמים" באים על מקומם בשלום גם לפירוש הרמב"ם – כי ה**ציווי** הינו תמידי וללא הפסק, שהרי אכן גם היום מתקיים הציווי "ועשו לי מקדש" על ידי הלימוד בצורת הבית.

"בתוכו לא נאמר"

אמנם, גם בכך עדיין לא הגענו אל המנוחה ואל הנחלה. שכן למרות נכונותו ואמיתתו של ביאור זה, אך סוף סוף עדיין לא התיישבו דברי המדרש **השני** שהובאו לעיל: "אינו זו לעולם". אם כשדיברנו אודות מציאות קיומו של הבית, לא הסתפקנו בביאור כי הכוונה היא לכך ששערי המקדש נגזו במקומם, שהרי סוף סוף אין לומר כי לא היתה כאן

"הזזה" – הרי שגם עתה בשעה שמדברים אודות **קיומו של הציווי** "ועשו לי מקדש" – אין להסתפק בביאור הנזכר, שהרי סוף סוף יש כאן "הזזה" **באופן קיום** הציווי: קודם התקיים הציווי בצורה גשמית, בנית בית גשמי, וכעת מתקיים הציווי באופן שונה לחלוטין, ברמה רוחנית.

כיצד אם כן מתקיים היום הציווי "ועשו לי מקדש" ממש בלא שינוי באופן הקיום? – שתי תשובות בדבר:

ראשית, ידוע כי בית כנסת קרוי "מקדש מעט". אין זו מליצה נאה גרידא, בספרי האחרונים האריכו בראיות מוצקות כי הציווי "ועשו לי מקדש **כולל** אף **הקמת בתי כנסיות ובתי מדרשות**."

והדברים מפורשים בזהר הקדוש, וזו לשונו: **"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"** – ועשו לי מקדש סתם, דכל בי כנישתא דעלמא – מקדש איקריי (=שכל בית כנסת קרוי מקדש). וברוח זו ברעיא-מהימנא במנין המצוות: "למבני מקדש לתתא, כגוונא דבי מקדשא דלעילא, כמה דאת אמרת: מכון לשבתך פעלת ה"י" – דאצטריך למבני בי מקדשא לתתא ולצלאה בגוי' דלתא בכל יומא למפלח ליי לקב"ה דהא צלותא איקרי עבודה" (=לבנות מקדש למטה, כמו בית המקדש שלמעלה, כמו שנאמר: "מכון לשבתך פעלת ה"י" – שיש לבנות בית מקדש למטה ולהתפלל בתוכו תפילה בכל יום לעבוד את הקב"ה, שהרי תפילה נקראת עבודה).

על פי זה נמצא אפוא כי גם היום מתקיים כיאות הציווי "ועשו לי מקדש", בבנית בתי כנסיות – בנית מקום קבוע לשכינה, ואין כאן כל "הזזה" ושינוי באופן קיום הציווי, כשם שבבנית המקדש התקיים הציווי באופן גשמי, בנית בית גשמי – **כך בזיוק** מתקיים הציווי בבנית בית גשמי לה' – בית כנסת ובית מדרש.

[פשוט שאין זה "הזזה ושינוי" בעובדה שאז נבנה **בית המקדש**, ובמקום מסוים – הר הבית וכו', וכיום נבנה בית אחר – בית כנסת, ובמקומות אחרים – שהרי מלכתחילה הציווי "ועשו לי מקדש" כולל גם בנית בתי כנסיות אלו בכל מקום ומקום, והרי זה ציווי אחד הכולל כמה וכמה פרטים].

אופן נוסף בו מתקיים היום הציווי "ועשו לי

מקדש" – הוא על פי הדיוק הידוע בלשון הפסוק (ומובא בחסידות בשם חז"ל): **"ושכנתי בתוכם"** – "בתוכו" לא נאמר אלא "בתוכם" – בתוך כל אחד ואחת מישראל. גם העובדה שכל יהודי באופן פרטי נעשה מקדש ומשכן לו ית' – הרי זה **חלק בלתי נפרד** מקיום הציווי ועשו לי מקדש. וזה כמובן יכול להתקיים אף היום, בזמן הגלות.

יתירה מזו: למרות שכמובן אין כוונת מאמר חז"ל זה: "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם" – לעקור את הפסוק ממשמעותו הפשוטה, וודאי שבפשוטם של דברים פסוק זה מדבר אודות בנין בית המקדש כפשוטו, אמנם, עצם העובדה כי התורה בחרה לדבר **זוקא** אודות

ומעתה, כשנבדוק היכן מתקיימת דירה זו בתחתונים בשיא ההידור, הרי בודאי הדבר נעשה דוקא במקדשו הפרטי של כל אחד ואחד, שהרי בבית המקדש הכללי שבמקומו המיוחד בירושלים – לא נעשית השראת השכינה בכל העולם הזה הגשמי. רובם ככולם של הנבראים אינם נמצאים במקומו של בית המקדש. ומסיבה זו אכן אמרו כי "ממנו יוצאת אורה לכל העולם כולו", שהרי זוהי מטרתו העיקרית של בית המקדש – להשפיע ולהפוך את כל העולם לדירה לו יתברך. אך בבית המקדש הפרטי של כל אחד ואחד מישראל, בהפיכתו את כל עניניו הגשמיים לבית דירה לו ית', או אז נשלמת הכוונה העליונה בעשיית העולם **כולו** דירה לו יתברך! וזוהי אכן החובה המוטלת כיום, כשעדיין לא זכינו לבנין המקדש הכללי – על כל אחד מישראל, אנשים נשים וטף, שהרי כך פוסק הרמב"ם להלכה: "הכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם, **אנשים ונשים**", ובאבות דרי נתן נאמר כי גם הקטנים, תינוקות של בית רבן – הביאו אף הם לבנין המשכן (ומכאן הדגשתו של הרבי מלך המשיח מספר פעמים בשיחות של חורף תשנ"ב, כי אף שאין מבטלין את לימודם של תשב"ר לבנין המקדש, הרי בעצם המצוה של בנין המקדש ודאי משתתפים גם הם, **ואדרבה**, ע"י חלקם בנדבת המשכן ובמחצית השקל).

בית המקדש הפרטי שבכל אחד ואחד, שהרי **"בתוכו לא נאמר**, אלא בתוכם", – יש בה בכדי ללמד כי במידה מסויימת עיקר ותכלית הציווי הוא דוקא בבית המקדש הפרטי שבכל אחד!

וכשמעיינים בהסתכלותה של תורת החסידות על עצם מהותו וענינו של בית המקדש, הרי שדבר זה איננו בגדר "מדרש פליאה" כלל ועיקר, ואדרבה, הדברים מתיישבים על הדעת היטב:

תכלית וכוונת כל הבריאה היא כידוע:

"נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים", דוקא בתחתונים, ודוקא "דירה" – מקום בו מתגלה הדר בו בכל עצמותו. תכלית זו **החלה** להתממש עם בניתו של המשכן – "ושכנתי בתוכם" – מקום משכן ודירה לו ית' בתוך-תוכי העולם הזה הגשמי.

ומעתה, כשנבדוק היכן מתקיימת דירה זו בתחתונים בשיא ההידור, הרי בודאי הדבר נעשה דוקא במקדשו **הפרטי** של כל אחד ואחד, שהרי בבית המקדש הכללי שבמקומו המיוחד בירושלים – לא נעשית השראת השכינה בכל העולם הזה הגשמי. רובם ככולם של הנבראים אינם נמצאים במקומו של בית המקדש. ומסיבה זו אכן אמרו כי "ממנו יוצאת אורה לכל העולם כולו", שהרי זוהי מטרתו העיקרית של בית המקדש – להשפיע ולהפוך את כל העולם לדירה לו יתברך. אך בבית המקדש הפרטי של כל אחד ואחד מישראל, בהפיכתו את כל עניניו הגשמיים לבית דירה לו ית', או אז נשלמת הכוונה העליונה בעשיית העולם **כולו** דירה לו יתברך!

וזוהי אכן החובה המוטלת כיום, כשעדיין לא זכינו לבנין המקדש הכללי – על כל אחד מישראל, אנשים נשים וטף, שהרי כך פוסק הרמב"ם להלכה: "הכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם, **אנשים ונשים**", ובאבות דרי נתן נאמר כי גם הקטנים, תינוקות של בית רבן – הביאו אף הם לבנין המשכן (ומכאן הדגשתו של הרבי מלך המשיח מספר פעמים בשיחות של חורף תשנ"ב, כי אף שאין מבטלין את לימודם של תשב"ר לבנין המקדש, הרי בעצם המצוה של בנין המקדש ודאי משתתפים גם הם, **ואדרבה**, ע"י חלקם בנדבת המשכן ובמחצית השקל).

וממילא הוא הדין אף בקיום המצוה הפרטית המוטלת על כל אחד ואחת, אנשים נשים וטף – אשר ביתו – וחדרו – של כל אחד מהם הופך ל"בית מקדש" מעט, בית חבי"ד.

ועל ידי קיום מצוה זו הפרטית מתקרב יותר זמנה של קיום המצוה הכללי בבנין בית המקדש השלישי, אשר בו יתקיים בכל הפרטים, בגשמיות ממש "לא זו ממקומו לעולם", תיכף ומיד ממש.

מקורות: לקו"ש חל"ו תרומה א'. חי"ח מסעי –בין המצרים. חכ"ו ע' 83.